

Újabb ószövetségi kommentár magyarul

**Egeresi László Sándor: *Ruth könyve*.
Budapest, 2006, Kálvin Kiadó, 278 p.**

Egeresi László Sándor 1999-ben nyújtotta be doktori értekezését Ruth könyvéről a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karának Ószövetségi Tanszékén. Ennek átdolgozott és kibővített változata jelent meg 2006 során a Kálvin Kiadó gondozásában. A könyv hiánypótló a magyar nyelven megjelent teológiai, főként pedig az ószövetségi irodalom szempontjából, hiszen e témában Marton Lajos 1896-ban Ruth könyvéről írt munkája, valamint dr. Békési Andor Ruth könyvéhez írt kommentárja mellett, amely a Jubileumi Kommentár első kötetében található, mindössze Jutta Hausmann Egeresi könyvével majdnem egyidőben megjelent Ruth kommentárját említhetjük meg. Azonban Hausmann munkája alapvetően más módszertant követ, mint a most bemutatott mű.

A szerző részletesen ismerteti Ruth könyvének fontosabb aspektusait, a függékben pedig kitér Ruth könyvének nem keresztyén írásmagyarázatára is. Felépítését tekintve – kommentár lévén – nem tárgyal semmilyen tematikus csoportot Ruth könyvével kapcsolatosan, hanem a részletes bevezető után (13–99. oldal) versenként magyarázza a könyv egyes fejezeteit a saját fordítása alapján. Mindazokat a problémákat, amelyeket az elmúlt évszázadok kutatásai Ruth könyvével kapcsolatban felvetettek, a bevezetőben tárgyalja, a versenkénti magyarázat során pedig gyakran visszautal könyve korábbi fejezeteire.

A bevezetés első részében Ruth könyvének a héber és a keresztyén kánonban elfoglalt helyét taglalja: leszögezi, hogy Ruth könyve sosem volt alaposabb vita tárgya a kanonicitást illetően, viszont nem tisztázott pontosan a kánonban elfoglalt helye és jelentősége. Két kánonverziót ismerünk: az egyik a Septuaginta, amely az alexandriai kánon alapján – a keresztyén kánonhoz hasonlóan – a Bírák könyve és Sámuel könyve közé helyezi, valamint a második a Héber Biblia, amely az *Iratok* közé sorolja.

A kánonbeli helyét megtárgyalva Egeresi áttér a könyv szövegének tanulmányozására, beleértve a könyv keletkezésének körülményeit és a könyv irodalmi formáját. A szöveget elemezve megjegyzi, hogy Ruth könyve egy klasszikusan szép héber szö-

veg, hasonló a Mózes 5 könyvéhez, valamint a Királyok könyveihez. A szövegben, melynek legrégebb fordítása a Septuaginta, kevés a szövegromlás és a nyelvtani nehézség, s ez megkönnyíti a kutató munkáját a szöveg datálása, műfajának, valamint irodalmi értékének megállapításakor. „A Ruth könyvében található esetleges nyelvi jellegzetességek száma és vitatható volta alapján tehát nem mondható ki a könyv kései keletkezése, legfeljebb a kései átdolgozás vagy a hagyományozás kései szakaszának nyomait kell ezekben látnunk” – állítja a szerző (29. oldal). Irodalmi alkotásként Ruth könyve nem csak a bibliatudósok érdeklődését keltette fel: számos gondolkodó és irodalmár, köztük Goethe is felfedezte e bibliai darab irodalmi értékét, amelyhez nyilvánvalóan hozzájárultak a szereplők beszédes nevei mint No’omi (kellemesnek, kedvesnek lenni), Ruth (barátnő), vagy Orpáh (nyak, tarkó). Tudatosítva, hogy a magyar teológiai szakirodalom nem használ egységes névátírást, Egeresi a héber szavak újfajta átírását javasolja, mégpedig egy fonetikailag közvetlenebb módot, amely közelebb áll a héber eredetihez. Ezt könyvében konzekvensen alkalmazza is.

A keletkezéstörténettel kapcsolatban megjegyzi, hogy „[r]övidsége ellenére a mai napig nem született tudományos konszenzus Ruth könyvének keletkezési idejéről és céljáról” (50. oldal). Ezt követően felsorolja a különböző hipotéziseket: a zsidó tradíció szerint Sámuel a szerző; a keresztyén írásmagyarázat két fő irányzatra oszlik, az egyik a fogság előtti, a másik pedig a fogság utáni korra teszi a könyv keletkezését. A fogság utáni keletkezés lehetőségét Wellhausen és iskolája képviselte a 20. század elején, amikor is ez az álláspont mérvadónak számított. A művet egységes egészként kezeli minden magyarázó. Biztosra vehető, hogy az egység két különálló elbeszélésből állt össze: korábban létezett egy önálló No’omi és egy önálló Ruth elbeszélés, így a tudomány mai feladata, hogy az összedolgozás időpontját meghatározza, ami minden jel szerint a fogság után kezdődött, és a Krónikák könyvének összeállítása előtt fejeződött be. Irodalomelméleti szempontból problematikus a könyv műfajának meghatározása. Herrmann Gunkel (1905), a formakritikai iskola megalapítója a *novella* műfaji meghatározás mellett érvel. Ezt Ernst Würthwein vitatta, aki az *Idylle* kategóriájába sorolta, de Gunkel besorolásával ellentétben javaslata hűvösebb fogadtatással szembesült. A 20. század második felében két angolszász kutató, Edward Campbell és Jack Sasson foglalkozott behatóan a könyv műfaji meghatározásával. Campbell álláspontja szerint a novella túlságosan tág fogalom, helyette a *Hebrew historical short story* használata mellett érvel. Sasson az orosz formalista néprajzkutató, V. J. Propp korszakalkotó munkája (*A mese morfológiája*) alapján, tisztán formai szempontokat figyelembe véve népmeseként kezeli a történetet. Meglátása szerint Ruth könyvét a fogság után illesztették a No’omihoz. Korábban a két különálló anyag költemény formájában létezett, csak az összeillesztés idejétől hagyományozták prózai formában.

Egeresi kiemelt fontosságú tematikus részként tárgyalja a Ruth könyve és az óizráeli jog kapcsolatát. A joggyakorlat két esetét tárgyalja: a *sógorházasságot* (jibbúm illetve levirátus) a 3. fejezetben és a *visszaváltást* (ge'ulláh) a 4. fejezetben. A sógorházasság az elhunyt izráelita nevének feltámasztásával, a családi vérvonal fenntartásával kapcsolatos. Jogtörténeti adalékként említjük, hogy sem az asszír, sem pedig a hettita törvényekben nem találkozunk hasonló írott jogszabállyal. Az izráeli jogi korpusz az 5Mózes 25- ben tárgyalja ezt a joggyakorlatot. Arról viszont nincs pontos adatunk, hogy mikortól nem gyakorolják az aktív joghasználatban. A másik jogi eset, a visszaváltás a családjog körébe tartozik. A szóhasználat mögött a szoros törzsi összetartozás áll. Két aspektusa van: az egyik a törzsi egység és összetartozás erős érzése, a másik pedig a törzsi egység helyreállítása, amelynek a visszaváltás az elsődleges eszköze. Bo'áz esetében a két jogszokást, a sógorházasságot és a visszaváltást egymás mellé helyezik.

A könyv központi részében (99–247. oldal) a szerző versről versre haladva fordítja és magyarázza Ruth könyvét. Magyarázatában nem tér el a könyv már megszokott felosztásától. Szinte kivétel nélkül felsorakoztatja az elmúlt század fontosabb kommentárjait, de csak a frissebb munkákat használja behatóbban. Ezek közül is kiemelendő a már említett Campbell 1975-ös és Sasson 1989-es munkája.

A kommentár igazi érdekessége a könyv végén található függelék, amely rövidsége ellenére (247–277. oldal) tömören és lényegretörően mutatja be és összegzi a Ruth könyvéhez írt zsidó magyarázatokat. A lista elején természetesen a Septuaginta (LXX), a héber szöveg görög fordítása áll, majd ezt követi a könyv arámi fordítása, a Ruth könyvének targuma. A két legfontosabb fordítást követik a későbbi zsidó magyarázatok a következő sorrendben: Ruth Rabba, Salmon ben Jeróchám, Rasi, valamint Ibn Ezra.

Összegzésként megállapíthatjuk, hogy Egeresi László Sándor munkája amellet hogy Ruth könyvét részletesen ismerteti az olvasóval, tárgyalja a könyv szövegének főbb problémáit, megoldási javaslatot tesz a héber nevek átírására, bemutatja a terület fontosabb kutatóit, valamint kitekint a Biblián kívüli utóhatásokra is.

SZERZŐINKHEZ

Kérjük szerzőinket, hogy kézírataikat az alábbi formában nyújtsák be:

Bibliográfiai adatok leírása:

Könyv:

Rosengren, Karl Erik: *Kommunikáció*. Bp., 2004, Typotex.

Kötetben megjelent tanulmány:

Nyíri Kristóf: *Az írásbeliségről és néhány új médiumról*.

In Béres István – Horányi Özséb (szerk.): *Társadalmi kommunikáció*.
Bp., 1999, Osiris, 117–128.

Folyóirat-cikk:

Körösényi András: Politikai képviselet a vezérdemokráciában. *Politikatudományi Szemle*, 2003. 4. sz. 5–22.

Online irodalom:

az utolsó letöltés idejét zárójelben megjelölve

pl. Tóth András György: A film nyelvokona.

http://filmvilag.hu/xereses_frame.php?cikk_id=108 (2007. május 4.)

Hivatkozás:

Lábjegyzetet javaslunk vagy szövegekzi hivatkozást, amennyiben részletes irodalomjegyzéket mellékelnek a szöveg végén. A szövegekzi hivatkozás formája: (Nyíri 1999, 126)

Kézírataikat a mediarium@licium.hu címre várjuk.

a Mediárium szerkesztői

E SZÁMUNK SZERZŐI

EGED ALICE – *történész*

HODOSSY-TAKÁCS ELŐD – *teológus*

KOVÁCS KRISTIÁN – *doktorandusz*

KOVÁCS NÓRA – *egyetemi hallgató*

KUSTÁR ZOLTÁN – *biblikus teológus*

MAGYAR BALÁZS DÁVID – *doktorandusz*

PÁL CSABA – *újságíró*

PAPP VERA – *egyetemi hallgató*

SZATHMÁRY SÁNDOR – *teológus*

SZENDREI ÁKOS – *történész*

SZIRÁK PÉTER – *irodalomtörténész*

VITÉZ FERENC – *esztéta*

VÖLGYESI ZOLTÁN – *történész*

FOLYÓIRATUNK JELEN SZÁMÁT

SZILÁGYI IMRE grafikusművész alkotásai illusztrálják.